

ОСОБИСТІ ПІДСОБНІ ГОСПОДАРСТВА В СИСТЕМІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Коляденко Д. Л.

Вінницький державний аграрний університет

В даній статті визначено місце і роль особистих підсобних господарств у розвитку агропромислового комплексу, досліджено проблеми у даній сфері та визначено можливі шляхи їх вирішення. Також досліджено вплив малого бізнесу, зокрема особистих підсобних господарств на формування валового внутрішнього продукту в країні.

Особисті підсобні господарства суттєво впливають на обсяг виробництва сільськогосподарської продукції. Господарства населення, виробляючи близько 60 % сільгосппродукції в країні, дають можливість використовувати внутрішні резерви родини для збільшення виробництва без яких-небудь істотних інвестицій держави і без залучення додаткових трудових ресурсів. Саме тому розвитку таких господарств слід приділити увагу як провідному сектору агропромислового виробництва.

Дослідженню питань розвитку малого підприємництва в агропромисловому комплексі присвятили свої роботи З.С. Варналій, Л. Мудрак, Л.І. Воротіна, В.Є. Воротін, Л.А. Мартинюк, Т.В. Черняк, Е.В. Скиданова.

Завданням даної роботи є дослідження ролі і місця підсобних господарств в господарстві регіонів України, виявлення проблем у даній сфері та визначення можливих шляхів їх усунення.

У сучасних умовах самими масовими і життєздатними виробниками сільгосппродукції в країні виявилися підсобні господарства населення, включаючи дачні ділянки, кооперативні сади і городи. Суттєвою перевагою можна вважати їх незалежність від державних дотацій, високу пристосованість до ситуацій, які сформувалися. В умовах економічної кризи, що супроводжується значним скороченням обсягів виробництва сільгосппродукції, особисте підсобне господарство (ОПГ) населення дозволило значною мірою забезпечити себе продовольством [4].

У сільській місцевості дуже складно знайти роботу, особливо молодим і літнім жителям, без фахової освіти. Теоретично для безробітного сільського жителя є два шляхи вирішення проблеми зайнятості й одержання доходу: переїхати в місто або ж більш інтенсивно зайнятися своїм ОПГ, розширити його, зробити споживацьким. Переїзд у місто сполучений з житловою проблемою.

Стан розвитку особистого підсобного господарства населення тісно пов'язаний із станом економіки країни в цілому – коли має місце економічна криза, обсяги виробництва продукції в ОПГ зростають, при економічному підйомі – навпаки, скорочуються.

У самі несприятливі роки періоду реформування (1991-1996 р.) підсобні господарства населення збільшили виробництво овочів у 4 рази, картоплі – у 1,8 рази, м'яса – у 2 рази. Причому таке зростання – результат не підвищення врожайності сільськогосподарських культур і продуктивності худоби, а розширення посівних площ і збільшення поголів'я худоби.

До початку 2002 року населення країни вирощувало 96% картоплі, 93% овочів, 87% м'яса і птиці на забій (у живій вазі), 83% молока, 33% яєць від їх загального валового виробництва.

Основна маса виробленої населенням продукції йде на самозабезпечення родин.

За даними Держкомстату, у 2005 році виробництво сільськогосподарської продукції населенням дещо зменшилось – на 1,6%, проте у 2004 році порівняно із 2003 відбулося суттєве зростання – на 9,2%. За останні (2002-2005) роки спостерігається тенденція до зростання продукції рослинництва (у 2004 році порівняно з 2003 на 18,5 %) та зменшення продукції тваринництва (у 2004 році – на 1,5 % порівняно з 2003 р., у 2005 – на 1,1 порівняно з 2004).

Валовий збір сільськогосподарських культур господарствами населення найбільшим був у 2004 році. Так, валовий збір зернових культур господарствами населення склав у 2004 році 10100 тис. т (22% від загального збору), у 2005 році він дещо скоротився (на 8,7%), проте порівняно з 2003 роком – зріс на 63,6%. Проте господарствам населення провідна роль належить у вирощуванні картоплі, овочів, плодів та ягід (рис. 1).

Частка господарства населення у загальному обсязі виробництва продукції тваринництва становить понад 70 %. У 2005 році – виробництво м'яса становить 63,2 %, молока – 81,2 %, яйця – 50,2 %, вовни – 78,1 % від загального виробництва даної продукції господарствами усіх категорій (рис. 2) [3].

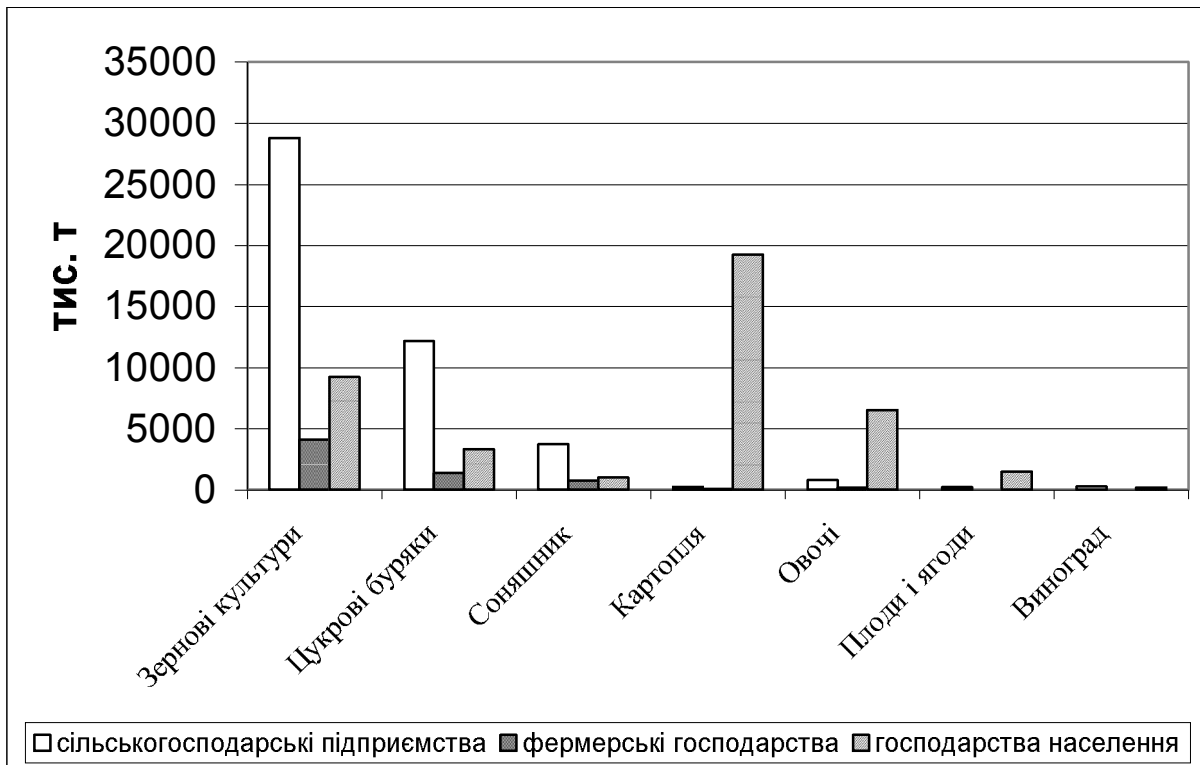

Рис. 1. Валовий збір продукції тваринництва за категоріями господарств

Головна мета особистого підсобного господарства – задоволення особистих потреб. Крім того, вони можуть і реалізовувати свою продукцію, що не розглядається як підприємницька діяльність і не обкладається податками, якщо буде підтвердження, що продукція власного виробництва.

На нашу думку, виробництво в ОПГ для особистого споживання не є підприємництвом, але виробництво продукції для продажу – це комерційна підприємницька діяльність. У даному випадку задовольняються власні потреби не тільки в продуктах сільського господарства, але й у грошових доходах. Господарства населення виконують і дуже важливу дохідну функцію, тому що в значній мірі формують реальні доходи родини.

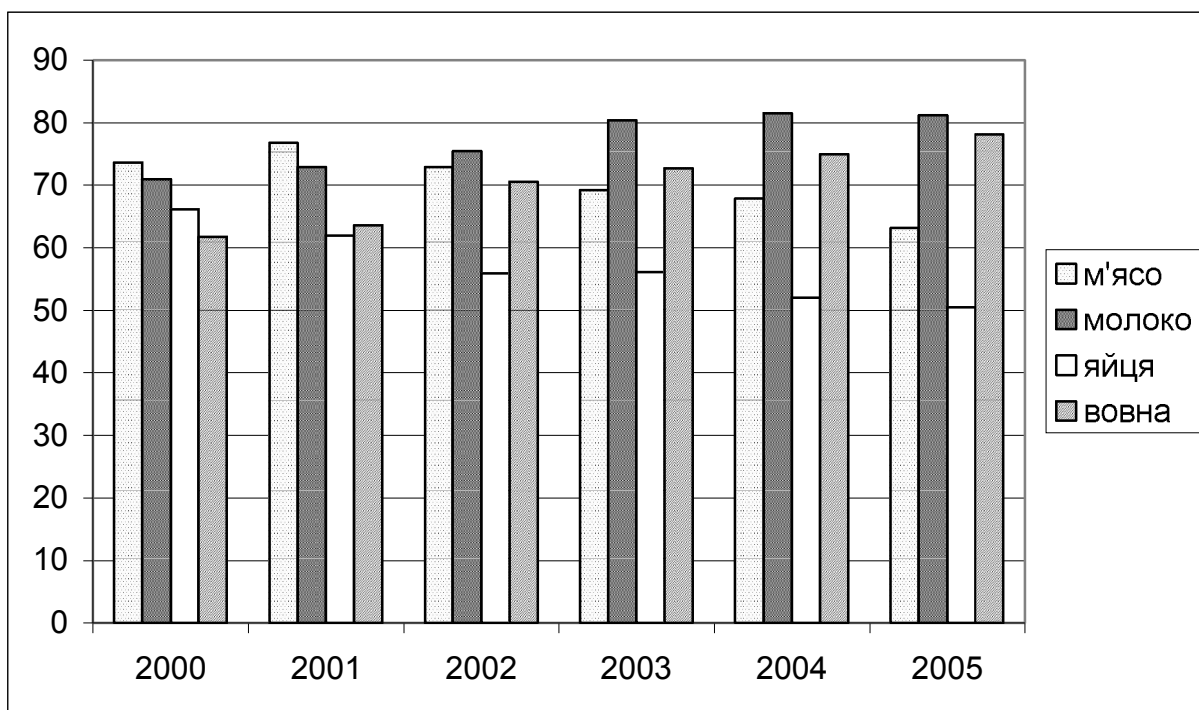

Рис. 2. *Виробництво продукції тваринництва за категоріями господарств*

Загальновідомо, що в результаті реформування сільгосппідприємств у сільській місцевості вивільнилася значна маса працездатних працівників. Як наслідок, спостерігається істотне скорочення рівня доходів через високе безробіття. Ті ж працівники, що зберегли свої робітничі місця, одержують мінімальну зарплату, причому нерегулярно. Це створює соціальну базу для розвитку особистих підсобних господарств. Основна функція ОПА – забезпечення родини додатковим продовольством доповнюється ще двома – самозайнятість населення і підвищення доходів родини [1].

Таким чином, ведення ОПГ сприяє підвищенню рівня матеріального стану сільської родини і таким чином набуває суспільного значення.

Особисте підсобне господарство безсумнівно має ряд переваг перед великим усупільненим сектором, а саме:

- не вимагаючи від держави ресурсів, сприяють задоволенню потреб у тих видах сільгосппродукції, на виробництві яких вони спеціалізуються, збільшують фонди товарної продукції;
- в основному займають присадибну землю, при можливості залучають не використовувані землі, таким чином збільшуючи площу земель сільськогосподарського призначення;

- є основним джерелом доходів сільських родин в умовах низьких зарплат і відсутності роботи в суспільному секторі на селі;

- значну частину робіт виконує непрацездатна частина сільського населення;

- тут зосереджені трудові галузі – тваринництво, овоче- і плодівництво, з високою часткою ручної праці [2].

Створюючи додаткові обсяги сільгосппродукції, господарства населення звільняють суспільство і державу від виробництва цієї частини продукції в суспільному секторі. На сьогоднішньому етапі держава не в змозі компенсувати самостійно втрати від скорочення обсягів виробництва в сільгоспідприємствах. І в цьому їм допомагають господарства населення, хоча і їхні ресурси небезмежні. Особисте підсобне господарство стає істотним джерелом для продовольчого забезпечення міських жителів: за даними обстеження, проведеного в Черкаській області, через ринки реалізується більш 70 % продукції господарств населення.

Особисті підсобні господарства виконують і такі соціальні функції, як поділ праці, додаткова сфера використання праці пенсіонерів, інвалідів, підлітків, трудове виховання дітей. Щодо першої соціальної функції можна сказати, що зайнятість у ОПГ вирішує задачу використання вільного часу, сприяє активному відпочинку після трудового дня. Робота у своєму господарстві пенсіонерам дозволяє їм відчувати свою корисність для суспільства і родини, підтримувати своє здоров'я.

ЛІТЕРАТУРА:

1 Варналій З.С. Мале підприємництво: основи теорії і практики. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2001. – 277 с.

2 Малий бізнес та підприємництво Навч. посіб. // Л.І. Воротіна, В.Є. Воротін, Л.А. Мартинюк, Т.В. Черняк. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2002. – 307 с.

3 Україна в цифрах у 2005 році. Державний комітет статистики України / За ред. Осауленка. – К.: Консультант, 2006.

4 Шпичак О.М. Економічні проблеми АПК України в умовах формування ринкових відносин // Вісник аграрної науки. – 1997. – №9.